

Tưởng Năng Tiến - Thư về làng và giấc mơ hồi hương

Tưởng Năng Tiến/SGN

17/5/2023

Minh họa: jehyun-sung-unsplash

Tôi tình cờ tìm được ấn bản *Lá Thư Về Làng* của nhạc sỹ Thanh Bình (1932 – 23/05/2014) do nxb Lúa Mới phát hành 1956. Vào thời điểm đó, tuy chưa đủ tuổi để cấp sách đến trường nhưng tôi cũng đã thuộc lời của nhạc phẩm này rồi vì nghe mấy bà chị và *radio* hay hát:

*Từ miền Nam, viết thư về thăm xóm làng
Sắt son gửi trong mấy hàng
Thăm bà con dải dầu năm tháng
Từ Tiền Giang thương qua đèo Cả thương sang
Đêm đêm nhìn vầng trăng sáng
Thương những già khuya sớm lang thang
Em thơ ơi có còn học hành sớm tối
Áo nâu tươi gái làng còn che môi cười
Và đàn bò còn nghe chim hót lưng đồi
Nhỏ nhưng rồi thương quá lắm bé thơ ơi!*

*Ruộng đồng yêu ơi!
Thôn làng ruộng đồng yêu ơi!
Đường về làng tôi
Lúa đồng rạt rào đón mời.*

Và người yêu quê
Đau sâu từ ngày anh đi
Có sớm anh về
Mừng mừng ướm má hoen mi.

“Ra đi là mất lối quay về.” [Lê Thiệp](#) (Chân Ướt Chân Ráo)

Nhà văn [Nguyễn Đình Toàn](#) bình luận:

Trong sinh hoạt âm nhạc của chúng ta, thỉnh thoảng lại thấy xảy ra hiện tượng: Không vì lý do nào cả, bỗng nhiên một ca khúc hay một tác giả nào đó, bị quên lãng, không thấy ai hát hay nhắc tới nữa. Sự việc có thể kéo dài hay chỉ trong một thời gian ngắn.

Thanh Bình không hẳn ở trong trường hợp ấy. Nhưng, trong số các băng, đĩa nhạc được thu ở hải ngoại trong mấy chục năm rồi, hình như chỉ thấy có một bài, do Khánh Ly hát, đó là bài “Tình Lỡ”.

Nhớ lại những năm sau 54, bài “Lá Thư Về Làng” của Thanh Bình đã gây xúc động trong lòng bao người vừa rời bỏ miền Bắc trong cuộc di cư vào Nam. Càng cảm nhận ra rằng mình được bao dung, yên ổn, trong vùng đất mới, người ta càng xót xa nhớ thương quê cũ.

Thanh Bình từ trần ngày 23 Tháng Năm 2014 tại Sài Gòn. Tháng Năm vừa qua, FB [Lâm Ái](#) có ghi lại đôi ba chi tiết (đau lòng) về những tháng ngày cuối cùng và cái chết của ông:

Ở cái tuổi 80, ít ai tin rằng một nghệ sĩ nổi tiếng nhưng không nhà không cửa, lang thang xin ăn ở chợ, bến xe. Các anh công an đưa ông về trại dưỡng lão thì phát hiện ra là nhạc sĩ Thanh Bình và đưa ông về ở với cháu gái (con gái của chị ruột).

Vợ chồng cháu gái làm công nhân, làm thuê đời sống hết sức khó khăn. Đầu năm nay ca sĩ Ánh Tuyết đã tổ chức đêm nhạc cho ông, chị cũng đã làm được hai sổ tiết kiệm. Nhưng vì ông đột ngột mất, con gái đang đi tù nên không thể rút được tiền làm đám tang.

Ca sĩ Ánh Tuyết lại là người bên ông, lo cho đám tang của ông. Điều đáng buồn, dù ca sĩ Ánh Tuyết có kêu gọi hỗ trợ nhưng dường như số tiền vẫn không đủ để lo cho đám tang, đành xin quan tài lục giác của chùa để an nghỉ.

Sau cuộc hý trường 1975 thì có biết bao nhiêu cảnh đời bầm dập, và biết bao nhiêu mảnh đời tan nát. Nhọc nhằn, đắng cay, tủi nhục (nào có chùa ai) chú đâu riêng chi nỗi bất hạnh của một người nhạc sỹ. Tuy thế, sao tôi vẫn xót thương cho cái ước vọng nhỏ nhoi của Thanh Bình, vào thuở thanh xuân, khi vừa bước chân vào đến miền Nam: “*Có sớm anh về/Mừng mừng ướn má hoen mi.*”

Cho mãi đến cuối đời Thanh Bình vẫn chưa bao giờ “có sớm” trở về, giữa “lúa đồng rạt rào đón mời”, bên cạnh cô em “ướn má hoen mi”, như mong đợi cả. Thời cuộc đã biến ông thành một lão ăn mày, sống vất vưởng ngoài bến xe, rồi chết dấm dúi trong một ngôi chùa (nào đó) ở miền Nam.

Đồng nghiệp (và đồng thời) với Thanh Bình, có những người tuy không đến nỗi sa chân đến bước đường cùng nhưng lắm kẻ cũng rơi vào cảnh bẽ bàng tương tự. Lúc rời bỏ “phần đất quê hương tù đầy,” Hoàng Anh Tuấn và Phạm Đình Chương (tác giả của nhạc phẩm [Mưa Sài Gòn Mưa Hà Nội](#)) cũng đều thiết tha mong chờ một ngày hồi hương với... *mây trắng vui tươi và tự do phơi phới. [Giấc Mơ Hồi Hương](#)* của Vũ Thành an vui không kém: *Tắm nắng hồng của một sớm mai/ Say hương thanh bình khắp nơi.*

Chiến tranh tuy đã chấm dứt gần nửa thế kỷ nhưng “hương thanh bình” chưa bao giờ thoáng hiện tại bất cứ nơi đâu. Khi ra đi nhạc sỹ Thanh Bình đã để lại những cô “gái làng” (*còn che môi cười*) và những “em thơ” (*còn học hành sớm tối*) cùng những “đàn bò” (*còn nghe chim hót lưng đồi*)...

Nay thì làng quê ở miền Bắc Việt Nam đã hoàn toàn đổi khác, theo như ghi nhận của một nhân chứng thế giá – nhà văn [Nguyễn Khải](#):

“Ai cũng giàu có hơn trước, nấu cơm bằng nồi cơm điện, tối xem tivi màu, giờ rảnh thì xem phim bộ. Mỗi xóm đều có cửa hàng cho thuê băng video, có gái điếm cho ngủ chịu đến mùa trả bằng thóc, có cờ bạc, có hút thuốc phiện và chích heroin, thành phố có gì ở làng quê đều có...”

Thị thành cũng thế, cũng đã đổi thay ngoài sức tưởng tượng của bất cứ ai. Hà Nội Ba Mươi Sáu Phố Phường, dường như, không còn nữa. Bây giờ chỉ toàn là *những đường phố lạ*:

[Đột Nhập Động Mãi Dâm Trên Đường Phạm Văn Đồng](#)

[Bắt Kê Giao Hàng Trắng Dọc Đường Trường Chinh](#)

[Trộm Vàng Táo Tợn Trên Đường Xuân Thủy](#)

[Phóng Viên Truy Đuổi Đối Tượng Trộm Cắp Trên Đường Phạm Hùng](#)

[Dàn Cảnh Cướp Xe Trên Đường Hồ Chí Minh](#)

[Xe Buýt Lại Tông Người Trên Đường Lê Duẩn](#)

[Xuất Hiện Hồ Tử Thần Trên Đường Trần Quốc Hoàn](#)

Chả trách mà nhà thơ [Cao Tần](#) cảm thán: *Với danh thiếp những tên đường đã đổi/ Những số nhà chớp mắt bỗng tang thương.*

Điều an ủi là Phạm Đình Chương, Vũ Thành, Hoàng Anh Tuấn... đều đã qua đời trước khi [“Bún Măng Cháo Chửi Đàng Ngày Càng Phổ Biến Ở Hà Nội”](#) – theo như (nguyên văn) tiêu đề bản tin của báo [Dân Trí](#), số ra ngày 21 Tháng Giêng 2016.

Tuy “phát triển” nhưng nước Việt – xem ra – mỗi lúc một thêm khó sống với rất nhiều người. Hai mươi năm trước, sau khi [biến động](#) xảy ra vào Tháng Hai 2001 tại Cao Nguyên Trung Phần, thanh niên Y Bion cùng 905 người dân bản địa khác đã rời bản làng để ra nước ngoài lánh nạn.

Khi được hỏi về dự tính của mình cho tương lai, Y Bion cho biết: *“Khi vùng Tây Nguyên được tự do, tôi sẽ quay về.”* (“Người Thượng Sẽ Đi Mỹ Định Cư Nhưng Trở Về Khi Quê Hương Tự Do.” Nhật báo *Người Việt* – 02/05/2002).

Y Bion không phải là người Việt tị nạn đầu tiên (hay cuối cùng) đến Mỹ. Anh cũng không phải là người duy nhất (vừa bước chân đi) đã ôm mộng trở về xây dựng lại quê hương. Tâm sự của Y Bion, chần chẫn, đã làm nao lòng rất nhiều người – những người vượt biên vào cuối thập niên 1970 (và đầu thập niên 1980) khi phong trào vượt biển tìm tự do lên đến đỉnh cao nhất, cũng đã cắn răng rời bỏ quê hương, và cũng đều đã nhủ lòng rằng: [“Mai này chúng ta cùng về Việt Nam.”](#)

Từ đó đến nay, hàng triệu người đã “cùng về Việt Nam” nhưng phần lớn, nếu không muốn nói là tất cả, đều chỉ về qua (hay về chơi) chút xíu thôi! Kẻ ly hương mới nhất, B.S [Hồ Hải](#), cũng vừa phát biểu (qua *livestream*) vào hôm 19 Tháng Năm 2021 rằng: “Tôi sẽ về và đem đến những gì tốt đẹp đến với quê hương, nơi chôn rau cắt rốn của mình trước khi tôi trở về với cát bụi.”

Lời lẽ gan ruột của ông lại khiến tôi nhớ đến “Thư Về Làng” của Thanh Bình và “Giấc Mơ Hồi Hương” của Vũ Thành. Hết thế hệ này đến thế hệ khác, những kẻ đành đoạn quay lưng đều tự xoa dịu nỗi đau bằng những ước vọng rất chân thành. Với thời gian, mọi ước vọng đều trở nên những niềm hoài vọng xa xăm trong khi cái mảnh đất quê hương khốn khổ (và bao người ở lại) thì vẫn ngóng trông... mỗi cổ!

<https://saigonnews.com>